

Cheltuielile Bugetului municipiului Chișinău 2018 destinate îmbunătățirii accesibilității spațiului public

Raport de monitorizare

Documentul este realizat de Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CDPD), cu sprijinul Departamentului Buna Guvernare al Fundației Soros-Moldova și IM Swedish Development Partner, în cadrul campaniei "Chișinău, accesibil pentru toți"

Context

Accesibilitatea este una din problemele majore cu care se confruntă persoanele cu dizabilități. În cadrul Misiunii de monitorizare în Republica Moldova din 10–17 septembrie 2015, Raportorul Special ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Catalina Devandas-Aguilar, utilizatoare de scaun rulant, menționează:

”Chișinău, capitala, este aproape în întregime inaccesibilă pentru utilizatorii de scaune cu roțile, în cazul în care cele mai multe trotuare, clădiri oficiale și alte locuri publice, nu dispun de măsuri elementare de accesibilitate, cum ar fi rampele.”

Aspectele legate de accesibilitatea spațiului public afectează în principal grupurile cu mobilitate redusă (GMR): persoanele cu dizabilități, părinții cu copii mici, persoane în etate etc. Statisticile arată că mai mult de 15% din locuitorii orașului fac parte din una din aceste categorii.

Lipsa accesibilității spațiului public afectează persoanele cu dizabilități și alte GMR, care nu se pot deplasa prin oraș, astfel sunt lipsite de alte drepturi fundamentale: dreptul la educație, dreptul de a munci, dreptul la odihnă și timpul liber, dreptul la viața independentă și trai în comunitate, dreptul la participarea la viața politică și publică etc

Totodată problema inaccesibilității spațiului public afectează toți cetățenii.

Calitatea drumurilor și trotuarelor a fost numită principala problemă care îi preocupă pe locuitorii orașului¹. Lipsa comodității, atractivității spațiului public face ca aceasta să-și piardă din funcțiile sale de ”utilitate”. Toți și-ar dori Chișinăul să devină un oraș în care să fie plăcut să locuiești, un oraș accesibil și ”prietenos”: cu transportul public curat și confortabil, cu străzi spațioase, iluminate, plăcute.

Anual în mun. Chișinău se cheltuie peste 300 mil. lei pentru construcția și menținerea drumurilor și trotuarelor, bani din bugetul municipal, precum și din credite și granturi de la partenerii de dezvoltare. Cu toate acestea multe dintre străzile, trotuarele, piețele și alte locuri publice construite sau reparate recent nu sunt pe deplin accesibile.

În 2010 Republica Moldova a ratificat Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și a inițiat procesul de racordare a legislației naționale la standardele internaționale. Unul din principiile Convenției este asigurarea ”designului universal” și a ”adaptării rezonabile” a mediului locuit, transportului pentru a asigura șanse egale pentru toți. Pentru a realiza schimbarea situației în domeniul accesibilității este important de a adopta acte normative, a aproba politici publice, a prevedea bani în buget și de a executa tehnic calitativ lucrările.

Metodologia și abordarea

Scopul prezentului raport este de a monitoriza cum au fost cheltuiți banii prevăzuți în bugetul municipal 2018 pentru a atinge obiectivul de politică publică de îmbunătățire a accesibilității spațiului public urban.

Bugetul mun. Chișinău pe anul 2018, a fost aprobat prin Decizia 15/1 din 22 decembrie 2017 „Cu privire aprobare bugetului municipal Chișinău pe anul 2018 în lectura a doua și corelarea acestuia”, cu modificările ulterioare.

Pentru realizarea studiului, au fost identificate următoarele linii de buget, destinate direct accesibilizării spațiului public pentru GMR :

	<i>Autorități legislative și executive (Preturile de sector)</i>	
1.	cheltuieli ce țin de demolarea construcțiilor neautorizate și amenajarea teritoriului, pentru realizarea măsurilor de accesibilitate la infrastructură socială a persoanelor cu dizabilități	3500
	<i>Transport</i>	
2.	Instalarea semafoarelor sonore, amenajarea trotuarelor tactile	3000
	<i>Ocrotirea sănătății²</i>	
3.	IMSP AMT Buiucani (dispozitiv de ridicare, ascensor)	752
	IMSP AMT Râșcani (platformă de ridicare a persoanelor cu nevoi speciale)	400
	Procurarea și instalarea a 8 ascensoare pentru ridicarea invalizilor	1950
	<i>Cheltuieli cu destinație specială pentru sfera socială *</i>	
4.	Proiecte sociale speciale, parcaje și alte lucrări de infrastructură pentru ciclism, proiecte specifice pentru persoane cu nevoi speciale	6000
	<i>Total</i>	15 602 mii lei

Pentru monitorizarea cheltuielilor a fost solicitată informația de la Direcția Generală Finanțe, de la Preturile de sector și Consiliul municipal. De asemenea au fost realizate vizite de observare în teren pentru a verifica calitatea lucrărilor de accesibilizare.

Studiul de față este prima încercare de monitorizare bugetară locală în domeniul accesibilității. A fost inițial văzut mai mult ca o cercetare "din oficiu", pentru a monitoriza cum vor fi executate sumele semnificative planificate în bugetul 2018 pe domeniul accesibilității. Pe viitor considerăm că este binevenită repetarea anuală a cercetării și extinderea instrumentarului de metode prin interviuri/focus grupuri cu autoritățile responsabile și beneficiarii finali.

Constatări

1. Cheltuieli ce țin de demolarea construcțiilor neautorizate și amenajarea teritoriului, pentru realizarea măsurilor de accesibilitate la infrastructură socială a persoanelor cu dizabilități

În Bugetul 2018, pentru fiecare din Preturile de sector, au fost alocate câte 750 mii lei la această destinație, în total 3,5 milioane lei. Conform răspunsurilor parvenite, doar Pretura Buicani și Ciocana au realizat cheltuieli pentru "măsuri de accesibilitate pentru persoane cu dizabilități". Restul Preturilor au explicat că "nu au fost construite/instalate pandusuri pentru persoane cu dizabilități, dat fiind lipsa adresărilor în acest sens". Au fost construite două rampe la blocurile locative din sectorul Buiucani (35,8 mii lei) și Ciocana (26,5 mii lei).
Am monitorizat rampa executată în sectorul Ciocana.

Rampa nu este executată conform normativelor naționale de accesibilitate. Rampa din exteriorul clădirii ar trebui să aibă bare de suport pe ambele părți și un grad de înclinație de 8%, deși spațiul existent permite acest lucru.

De la pretura Centru și Botanica am primit răspuns că în 2018 nu au fost cheltuieli pentru acest scop. Cu toată insistența noastră nu am primit nici un răspuns de la pretura Râșcani.

✓ **Constatăm că în total, din 3,5 milioane lei s-au cheltuit 62,3 mii lei pentru construcția a 2 rampe, adică 2% din bugetul pentru acest compartiment.**

2. Instalarea semafoarelor sonore, amenajarea trotuarelor tactile

În bugetul mun. Chișinău pentru 2018 au fost prevăzute 1,5 mil. lei pentru instalarea semafoarelor sonore și 1,5 mil. pentru amenajarea trotuarelor tactile, în total 3 mil. lei.

În răspunsul primit de la Direcția Generală Finanțe nu a fost inclusă informația despre cheltuielile la acest compartiment.

Din informația acumulată de CDPD în urma discuțiilor cu reprezentanții Direcției Transport și analiza informațiilor disponibile on-line putem constata următoarele.

Au fost procurate semafoare sonore în sumă de 390 mii lei prin procedura de achiziții deschisă pe 01.11.2018 de ÎM "Lumteh"³.

Conform anunțului de achiziții s-a urmărit procurarea a 60 dispozitive sonore și 40 de tablouri de apel cu butoane. Aceste dispozitive au fost procurate și instalarea lor a avut loc pe parcursul anului 2019, cu participarea organizațiilor din Platforma "Chișinăul, accesibil pentru toți".⁴

Au fost cheltuiți 361 mii lei pentru pavaj tactil în urma licitație organizate de IM "Exdrupo"⁵. Pavajul tactil a început să fie instalat în septembrie 2019 la mai multe intersecții de pe bulevardul Ștefan cel Mare.⁶

Din informația oferită de la funcționarii Direcției de Transport Public și Căi de Comunicație cunoaștem că licitația a fost repetată în 2018 de câteva ori pentru că nu s-au prezentat nici o ofertă din partea companiilor.

✓ **La compartimentul dat, din 3 milioane lei, în total au fost cheltuiți 751 mii lei. Adică doar 25% din banii alocați au fost utilizați.**

3. Procurarea și instalarea a 8 ascensoare pentru Asociațiile Medicale Teritoriale de sector

În bugetul municipal 2018 au fost planificate 1,95 mil. lei (cu rectificările bugetului aprobate prin decizia Consiliului Municipal 8/3 din 20.11.2018) pentru "**procurarea și instalarea a 8 ascensoare pentru ridicarea invalizilor**" inclusiv pentru:

Instituția Medico-Sanitară Publică Asociația Medicală Teritorială Râșcani - 3 un.

Instituția Medico-Sanitară Publică Asociația Medicală Teritorială Centru - 2 un.

Instituția Medico-Sanitară Publică Asociația Medicală Teritorială Botanica - 2 un.

Instituția Medico-Sanitară Publică Asociația Medicală Teritorială Buiucani - 1 un.

De asemenea, prin decizia Consiliului Municipal 8/3 din 20.11.2018 au fost alocate suplimentar, în aceleași scopuri, 1,15 mil. lei pentru AMT Buiucani și AMT Râșcani. În total, pentru procurarea ascensoarelor și platformelor de ridicare la AMT au fost bugetate 3,1 mil. lei.

Direcția Generală Asistență Socială și Sănătate, în răspunsul oficial, ne-a comunicat următoarele. Pentru anul 2018:

- **AMT Botanica** - în baza contractului 149 din 21.05.2019, încheiat în rezultatul desfășurării licitației publice nr. 18/01262 din 02.05.2018, a achiziționat 4 ascensoare în sume de 2 842 156,46 lei (surse financiare alocate de APL - 2 100 000,00 lei și CNAM - 742 156,51 lei), care au fost instalate în cadrul Centrului Medicilor de Familie nr. 3 - 2 unități (bd. Dacia nr. 5/2B) și Centrului Consultativ Diagnostic - 2 unități (bd. Dacia nr. 5/2A);
- **AMT Centru**, în baza contractului nr. 166 din 11.06.2018 încheiat în rezultatul desfășurării licitației publice nr. 18/01220

din 23.04.2018, a achiziționat 2 platforme pentru ridicarea persoanelor cu dizabilități ale sistemului locomotor cu lucrări de montare și reglare în sumă de 448 000,00 lei, ulterior instalate la punctul Traumatologie și la scările din interiorul curții blocului Centrului Consultativ Diagnostic (str. 31 august 1989 nr. 62);

- **AMT Buiucani** - în baza contractului nr. 31 din 12.09.2018 a fost achiziționate 2 ascensoare în sumă de 1 320 000,00 lei, care au fost montate în cadrul Centrului Consultativ Diagnostic (str. I. L. Caragiale nr. 2) și un dispozitiv de ridicare - platformă pentru persoane cu deficiențe locomotorii în sumă de 482 160, conform contractului nr. 33 din 15.10.2018, instalat în cadrul Centrului Medicilor de Familie nr. 4 (str. I Creangă nr. 24)

Instalația de ridicare de la CMF nr.4 Buiucani a fost evaluată în martie 2019 de monitorii din cadrul platformei "Chișinăul, accesibil pentru toți".⁷

Din discuțiile cu reprezentanții AMT Buiucani, de mai mulți ani s-a întreprins încercări de a procura o astfel de instalație de ridicare la CMF nr.4 . Din cauza că prețul anunțat în licitație era prea mic, nu se prezentau oferte din partea companiilor.

IMSP AM Rîșcani nu a reușit desfășurarea licitației în 2018 și a achiziționat 3 dispozitive - platforme pentru ridicarea persoanelor cu deficiențe locomotorii pe parcursul trimestrului I al anului 2019, în sumă de 1,14 mil. lei din alocațiile bugetare pentru anul 2019, AMT Rîșcani pe parcursul anului 2018, în repetate rânduri au inițiat și desfășurat proceduri de achiziții publice, în rezultatul cărora au fost prezentate oferte neconforme bugetului alocat.

Constatăm că în total s-au cheltuit aproximativ 5,1 mil. lei pentru procurarea a 6 ascensoare și 3 platforme de ridicare, fiind folosite fonduri:

- 3,1 mil. lei din sursele bugetului municipal și

- 2 mil. din sursele Fondului de Asigurări Obligatorii în Medicină (CNAM) și din sursele proprii ale AMT.
- ✓ **Resursele prevăzute în bugetul local au fost cheltuite la 100%.**
- ✓ **Din cauza că nu a fost estimat corect costul per ascensor, a fost necesar organizarea licitațiilor repetate și a fost nevoie de atragerea resurselor suplimentare din alte fonduri.**

Remarcăm un efort semnificativ în atragerea și utilizarea resurselor bugetare pentru acest compartiment. Ținând cont că în Chișinău sunt 17 instituții medicale publice care prestează servicii de asistență medicală primară⁸ este important de a continua măsurile de îmbunătățire a accesibilității.

4. Proiecte sociale speciale, inclusiv proiecte pentru persoane cu nevoi speciale

În bugetul municipal 2018 la linia de buget "Proiecte sociale speciale, parcaje și alte lucrări de infrastructură pentru ciclism, proiecte specifice pentru persoane cu nevoi speciale" au fost prevăzute 6 milioane lei. Textul e însoțit de o notă: "Criteriile de conformitate, condițiile și termenele de executare, adresele la care vor fi efectuate lucrările din contul mijloacelor cu destinație specială pentru proiectele sociale vor fi aprobate de către Comisia pentru gospodărie locativ-comunală, energetică, servicii tehnice, transport, comunicații și ecologie." Conform informației oferite de Direcția Locativ Comunală, la interpelarea noastră, din această linie de buget au fost utilizate 1,22 mil. lei.

Pentru următoarele activități:

- 21,8 mii lei pentru lucrări de amenajare a scărilor blocului de locuințe din str. Drumul Viilor 43/2
- 19,2 mii lei – lucrări de montare a unui pandus pentru persoane cu dizabilități în sectorul Botanica pe adresele str. Teilor 11, Cuza Vodă 30/1 și Traian 16/2
- 43,2 mii lei – lucrări de amenajare a trotuarului aferent blocului de locuințe din bd. Cuza Vodă, 25/2
- 1 131 mii lei – instalarea mobilierului urban în mun. Chișinău.

Remarcăm că linia bugetară prevede cheltuieli și pentru alte activități, de amenajare, nu doar cele orientate direct pentru accesibilizarea spațiului persoanele cu dizabilități. Totuși observăm că de toate activitățile enumerate de amenajare, inclusiv de "instalarea mobilierului urban" beneficiază indirect și grupurile cu mobilitate redusă.

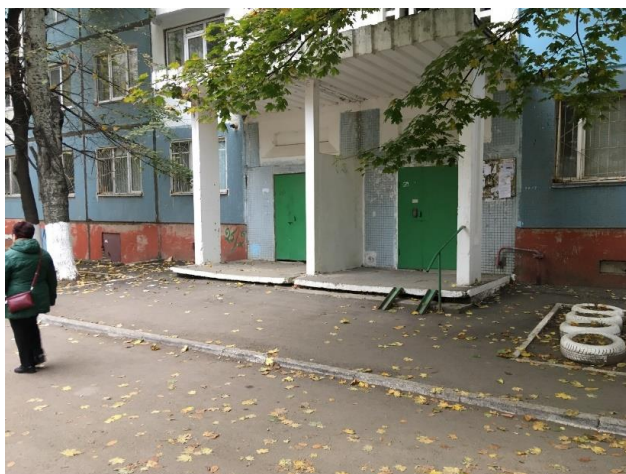
În procesul de monitorizare a modului în care au fost cheltuiți banii am constatat:

- Nu a putut fi identificată adresa Drumul Viilor 43/2. Ea lipsește în hărțile orașului și nu am găsit această locație nici în urma vizitei la fața locului.
Direcția Locativ Comunală ne-a comunicat că probabil a fost o greșeală tehnică când a fost indicată adresa. Deși aceasta apare și în tenderul anunțat oficial, și în contractul semnat cu compania Vega Total SRL, câștigătoarea licitației.
<https://achizitii.md/ro/public/tender/10021405/>
- Lucrările monitorizate nu corespund normativelor de accesibilitate

Pe adresa str. Teilor 11 scara 2 unde au fost făcute lucrări de 4,1 mii lei, nu a fost identificată o rampă de acces.
În cadrul vizitei de monitorizare, nu a fost identificată rampă nici pe adresa Traian 16/2 unde s-au realizat lucrări de 2 mii lei.

Reparația executată pe str. Teilor 11 (4,1 mii lei)

*Amenajarea trotuarului aferent blocului de locuințe din bd. Cuza Vodă, 25/2
(43,2 mii lei)*

- ✓ **Există semne de întrebare referitor la finalitatea anumitor lucrări ținând cont că în cazul vizitelor la fața locului nu s-au confirmat rampele amenajate și reparațiile făcute pe unele din adresele indicate.**
- ✓ **La linia respectivă de buget au fost cheltuite 1,22 mil. lei, adică 20% din fondurile planificate. Putem constata că măsura nu și-a atins obiectivul de îmbunătățire a accesibilității pentru GMR.**

Constatările principale

- **Este important că bugetul municipal conține costuri dedicate pentru îmbunătățirea accesibilității.** Este de apreciat faptul că bugetul municipal prevede anual tot mai multe costuri direcționate spre a face din mun. Chișinău un oraș accesibil pentru toți. Uneori acestea sunt combinate cu activități de amenajarea teritoriului, fapt ce permite o mai multă flexibilitate, dar duce riscul trecerii cu vederea a activităților de accesibilizare.
- **Dacă resursele bugetate nu sunt cheltuite, nu ne putem aștepta la rezultate în realizarea obiectivului de politica publică, în cazul de față îmbunătățirea accesibilității.**

În general constatăm o utilizare de 33% a cheltuielilor în domeniul accesibilității, deși unele compartimente sunt evident sub-executate. În primul rând, resursele distribuite Preturilor de sector pentru realizarea măsurilor de accesibilitate pentru persoanele cu nevoi speciale, au fost cheltuite doar în proporție de 2%. Doar la 25% a fost valorificate resursele pentru procurarea semafoarelor sonore și a pavajului tactil. Cele mai bine a fost executat bugetul la compartimentul "Ascensoare și dispozitive de ridicare pentru centrele medicilor de familie"-100%.

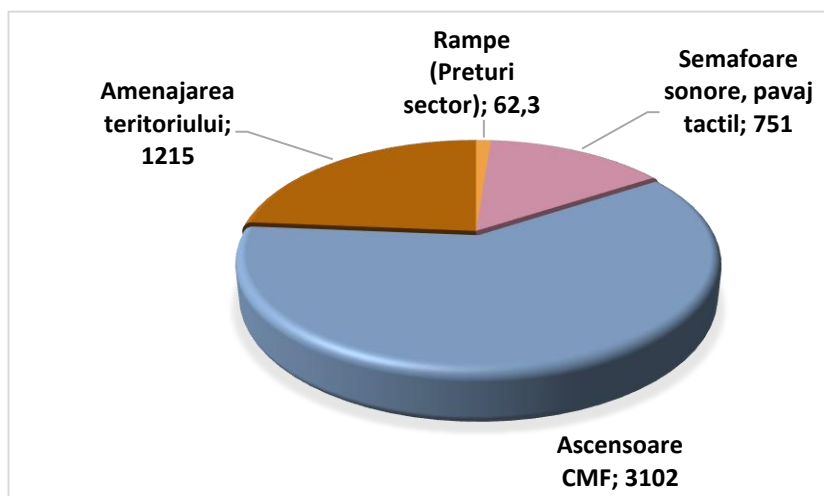
Deoarece cheltuielile pentru accesibilitate au fost incluse în buget în linii comune cu alte activități, în final au fost trecute cu vederea.

Compartiment	Planificat în bugetul 2018 (mii lei)	Cheltuit 2018 (mii lei)	Procent
Cheltuieli pentru amenajarea teritoriului (Preturile de sector)	3500	62,3	2%
Semafoare sonore, pavaj tactil (Direcția Transport)	3000	751	25%
Ascensoare și dispozitive de ridicare pentru centrele medicilor de familie	3102	3102	100%
Proiecte sociale speciale (DLCA)	6000	1215,2	20%
TOTAL	15602	5128,5	33%

- **Este prezentă o utilizare neconformă a resurselor și nerespectarea normativelor naționale de accesibilitate.** În cadrul vizitelor de monitorizare în teren, nu s-au confirmat executarea anumitor lucrări care au fost raportate drept realizate la compartimentul "Proiecte sociale speciale, parcaje și alte lucrări de infrastructură pentru ciclism, proiecte specifice pentru persoane cu nevoi speciale"

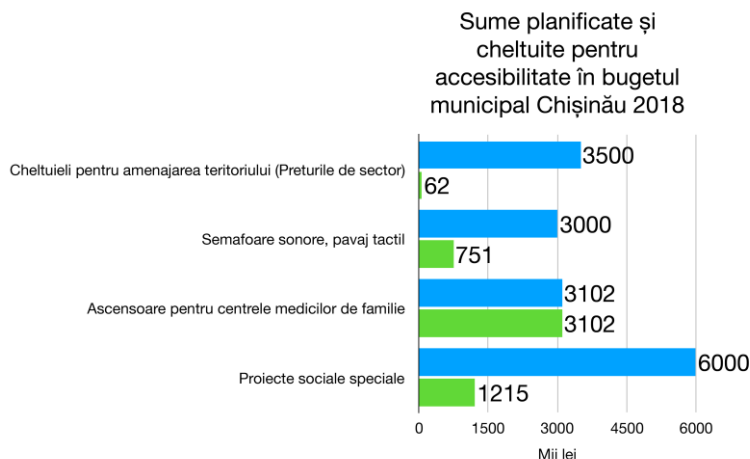
La realizarea unor obiective s-a constatat că nu au fost respectate normativile în domeniul accesibilității. În consecință, acestea nu sunt pe deplin accesibile pentru GMR.

**Cheltuielile bugetului municipal 2018 pentru accesibilitate, pe domenii
(mii lei)**

Recomandări

- **Este necesar de a organiza o monitorizare a executării bugetului pe domeniul de accesibilitate.** Dacă nimeni nu va monitoriza cheltuirea resurselor, există riscul că aceeași situație se va repeta în fiecare an.. Este necesar ca Consiliul Municipal, Consiliul Consultativ pentru protecția persoanelor cu dizabilități, OSC-urile din domeniu să participe la exercițiul de monitorizare a cheltuielilor bugetare.
- **Este necesar ca cheltuielile în domeniul accesibilității să se facă în baza unor priorități agreate.** Ar fi posibil elaborarea participativă și aprobarea de Consiliul Municipal Chișinău a unui Program pentru accesibilizarea orașului. Programul să fie transpus apoi în planuri de acțiuni anuale și cheltuieli pentru diferite sectoare să fie bugetate.
- **Este deosebit de importantă participarea diversilor factori interesați, în special a organizațiilor societății civile care reprezintă GMR, la toate etapele de planificare, elaborare, executare și evaluare a politicilor în domeniul accesibilității.** OSC-le cunosc foarte bine nevoile constituenților lor, pot organiza suplimentar sesiuni de consultare cu GMR pe diverse domenii. OSC-le posedă expertiză unică în domeniu, ținând cont că accesibilitate și "designul universal" sunt concepte relativ noi pentru țara noastră.

Referințe:

-
- ¹ <http://primariamea.md/sondaj-primaria-mea-cetatenii-nu-sunt-multumiti-de-activitatea-primariei-si-vor-sa-participe-la-alegeri/?fbclid=IwAR3kHPyJJ3QZyba2vJ4emMTIBrZ1l1CYHH0M6g11A6qO63-DS0y7eKoMdzg>
 - ² Modificat prin Decizia nr. 8/3 din 20 noiembrie 2018 „Cu privire la modificarea bugetului municipal Chișinău pe anul 2018”
 - ³ <https://mtender.gov.md/tenders/MD-2018-10-24-000064-1?tab=contract-notice>
 - ⁴ <https://www.facebook.com/ChisinaulAccesibil/posts/2305438836208977>
 - ⁵ <https://achizitii.md/ro/public/tender/21001544/lot/10158426/>
 - ⁶ <https://www.facebook.com/ChisinaulAccesibil/posts/2494073290678863>
 - ⁷ <https://www.facebook.com/ChisinaulAccesibil/posts/2169796106439918>
 - ⁸ http://cnam.md/httpdocs/editorDir/file/Amplasare/prestator/Prestatori%20AMP_Chisinau_21_09.pdf